

STORTINGET

Innst. 366 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:211 S (2022–2023)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Grete Wold, Mona Fagerås, Ingrid Fiskaa og Freddy André Øvstegård om ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen i dialog med arbeidslivets parter forskriftsfeste ordningen med veiledning for nyansatte lærere i barnehage og på alle trinn i grunnskole og videregående skole innen utgangen av våren 2024.
2. Stortinget ber regjeringen lage en oppgavedelingsveileder for skolen, slik at man tydeliggjør de ulike yrkesgruppens ansvarsområder i skolen, i samarbeid med de relevante partene i skolen.
3. Stortinget ber regjeringen gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere gutter til lærerutdanningene, herunder særlig minoritetsspråklige gutter, eksempelvis pilotering av rollemodellordninger og hospiteringsordninger som lar gutter i skolen bli kjent med yrkene. Tiltakene må følges opp med forskning og evaluering.
4. Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen for å gi lærere tid til kontaktlæreroppgradningen i tillegg til sine andre undervisningsoppgaver.
5. Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger og ordningen med utdanningsstipend for allerede ansatte, gjennom PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning, til også å gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn.
6. Stortinget ber regjeringen sammen med utdanningsinstitusjonene og lærerorganisasjonene utrede og komme tilbake med en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, inkludert å legge bedre til rette for å tilby lærerutdanninger utenfor studiestedene for ansatte og søkere som vil kvalifisere seg.
7. Stortinget ber regjeringen etablere en ny ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen, når nåværende ordning går ut i 2025.
8. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.
9. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet legge til rette for ordninger med faste ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.
10. Stortinget ber regjeringen igangsette kunnskapsinnhenting som inkluderer
 - en utredning av årsaker til at lærerutdannede, med et særlig fokus på nyutdannede lærere, forlater læreryrket.
 - en risikoanalyse av lærermangelen, som vurderer konsekvenser av den omfattende bruken av ansatte i undervisningsstilling uten lærer-

utdanning og bruken av ufaglærte i barnehagen.

- en utredning av lærernes fysiske og psykososiale arbeidsforhold og arbeidsbelastning i skoleverket.

Basert på resultatene av kunnskapsinnhentingene bes regjeringen legge fram tiltak for å holde på lærerne i skoleverket, forbedre lærernes arbeidshverdag og styrke hele laget i skolen med relevant kompetanse.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagen.

Komiteens behandling

Komiteen har invitert til skriftlige høringsinnspill i saken. De skriftlige høringsinnspillene er tilgjengelige på sakens side på stortinget.no. Kunnskapsminister Tonje Brenna har uttalt seg om forslaget i brev av 26. april 2023. Brevet følger som vedlegg til innstillingen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Sigurd Myrvoll, Lise Selnes og Elise Waagen, fra Høyre, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Jan Tore Sanner, fra Senterpartiet, Maren Grøthe og Marit Knutsdatter Strand, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati, fra Sosialistisk Venstreparti, Grete Wold, fra Rødt, lederen Hege Bae Nyholt, og fra Venstre, Abid Raja, viser til representantforslaget.

Komiteen deler forslagsstillernes bekymring over mangelen på kvalifiserte lærere. Komiteen har merket seg den uønskede nedgangen i antall søkere til lærerutdanning på totalt 21,9 pst. sammenlignet med søkertallene for 2022.

Komiteen er kjent med at i kommuner der lærermangelen er stor i dag, kan det bli utfordrende å skaffe kvalifiserte lærere i årene fremover. Komiteen ser med bekymring på at litt under halvparten av ansatte i norske barnehager mangler relevant utdanning, samt at man mangler personell i skolen for å kunne gi tilstrekkelig med timer med spesialundervisning.

Komiteen deler forslagsstillernes ønske og ambisjon om å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage.

Komiteen merker seg at regjeringen skal legge frem en stortingsmelding om profesjonsutdanningene. Komiteen mener det er naturlig å følge opp innspillene som kommer til NOU 2022:13 Med videre betydning.

Komiteen fremhever viktigheten av at regjeringen i forbindelse med behandlingen av denne kommer tilbake til Stortinget med konkrete tiltak for å sikre økt rekruttering, gode tilbud for etter- og videreutdanning av lærere, veiledningsår for nytilsatte og attraktive karriereveier for lærerne i skolen.

Komiteen fremmer på bakgrunn av dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen lage en strategi for økt rekruttering av lærere og komme tilbake til Stortinget på egnet måte om strategien. Strategien må sees i sammenheng med ordningene for veiledning av nyutdannede, etter- og videreutdanningstilbudet, nye karriereveier for lærere i skolen og den varslede profesjonsmeldingen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet, mener det viktigste for barn og unges læring, mestring og trivsel er at de møter kvalifiserte lærere. Det er av stor betydning at flere velger det viktige læreryrket, både for det enkelte barn, for lokalsamfunn over hele landet, og for at Norge som kunnskapsnasjon skal kunne drive opplæring og utdanning for å møte framtidens kompetansebehov.

Flertallet er opptatt av at barnehager og skoler skal være gode steder å jobbe, og at ledere og lærere har gode rammer for sin yrkesutøvelse, gjennom for eksempel tillit, mulighet for faglig utvikling, gode rammeplaner, læreplaner og regelverk. Det er avgjørende at læreryrket oppleves som attraktivt, og at flere skal velge å bli værende i yrket gjennom yrkeskarrieren.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil påpeke at regjeringen har en bred tilnærming med flere virkemidler for å rekruttere, utvikle og beholde lærere, og at denne satsingen er forankret i Hurdalsplattformen. Det er flere tiltak for å rekruttere til lærerutdanningene, og flere ordninger for å gi de som er ansatt i barnehager og skoler, mulighet til å starte på, fullføre eller ta mer utdanning og kompetanseheving.

Disse medlemmer registrerer at det siden 2019 har vært en nedgang i søkertallene til lærerutdanningene, og disse medlemmer mener det er viktig å innhente bedre kunnskap om hvorfor dette skjer og hva man kan gjøre på lokalt og nasjonalt nivå for å bedre rekrutteringen.

Disse medlemmer mener at tiltak for å rekruttere, utvikle og beholde lærere og andre ansatte som inngår i laget rundt barnet og eleven, må baseres på et solid og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Disse medlemmer er opptatt av å prioritere tiltak som man vet har effekt. Disse medlemmer viser til at Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Direktora-

tet for høyere utdanning og kompetanse kontinuerlig vurderer hvilke områder det er behov for mer kunnskap om. I tillegg har KS, utdanningsinstitusjoner, lærerorganisasjoner og andre aktører egne forsknings- og utviklingsarbeid som er relevante for arbeidet med å rekruttere og beholde lærere.

Disse medlemmer viser til at regjeringen nylig har sendt ut en høring om forenkling av rammeplanene i lærerutdanningene, og at man også arbeider med en stortingsmelding om profesjonsutdanningene. Disse medlemmer forventer at regjeringen kontinuerlig vurderer andre aktuelle grep for å sikre kvalifiserte lærere over hele landet.

Disse medlemmer vil vise til at hvis man tar utgangspunkt i årsverk i barnehagene, blir andelen ansatte med relevant utdanning en god del høyere enn det som kommer frem i representantforslaget. I Utdanningsdirektoratets BASIL-statistikk utgjorde andelen årsverk med barnehagelærerutdanning eller utdanning som barne- og ungdomsarbeider i ordinære barnehager 66 pst. i 2022. Disse medlemmer vil også vise til at ifølge Utdanningsdirektoratets GSI-tall er det nærmere 96 pst. av de planlagte årsverkene per 1. oktober i grunnskolen som oppfyller kompetansekravene for tilsetning i undervisningsstilling.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen Solberg investerte i lærerne og løftet lærernes status ved å innføre femårig mastergrad, gi et massivt videreutdanningstilbud og innføre økte kompetansekrav for lærerne. Det ble også stilt krav om karakter fire i matematikk for å komme inn på lærerstudiet. Disse medlemmer viser til at det frem til 2019 var en økning i søkertallene og en bedring i andelen som gjennomførte utdanningen etter innføring av firerkravet.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Solberg innførte nye karriereveier for lærerne gjennom lærerspesialistordningen, samt styrket veiledningsordningen for nyutdannede nytilsatte lærere.

Disse medlemmer viser til at det har blitt over 5 000 flere kvalifiserte lærerårsverk i norske klasserom siden 2013. Disse medlemmer viser til at regjeringen Solberg sitt mål var at alle lærere skulle ha fordypning i fagene de underviser i, noe som er viktig for at lærerne skal være bedre undervisere, og for at elevene skal lære mer. Disse medlemmer viser videre til at regjeringen Solberg gjennomførte en historisk satsing på videreutdanning og prioriterte norsk, matematikk og engelsk, hvor det har vært forsterkede kompetansekrav for å undervise. Disse medlemmer viser til at om lag 50 000 lærere fikk tilbud om videreutdanning i perioden 2013 til 2021.

Disse medlemmer mener det er viktig at elevene skal møte kvalifiserte lærere i klasserommet, og at ar-

beidet regjeringen Solberg startet, med å løfte lærernes status og sørge for gode karriereveier, må fortsette. Disse medlemmer mener også det er viktig å fortsette arbeidet med å prioritere kompetansekrav for lærerne i norsk, matematikk og engelsk, og fortsette å satse på et høyt nivå av videreutdanningstilbud.

Disse medlemmer er kritiske til at regjeringen nå senker ambisjonene for skolen gjennom å fjerne firerkravet og fjerne karriereveier i skolen, som lærerspesialistordningen.

Disse medlemmer viser til at de siste årene har vært preget av pandemi, langvarig streik om arbeidsvilkår, og en regjering som viser få ambisjoner med hensyn til kunnskap og kompetanse i norsk skole. Disse medlemmer fremhever viktigheten av at det nå sikres en god utdanning og flere muligheter for karriereutvikling, og av at både politikere, lærerorganisasjoner og myndigheter bidrar til å skape et positivt omdømme for læreryrket.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet er sterkt bekymret over nedgangen i antall søkere til lærerutdanningen. Dette medlem mener imidlertid at tiltak for å få flere til å velge lærerutdanningen må baseres på en faktabasert tilnærming, og vil derfor av forslagsstillernes tiltak kun stemme for forslag nummer 10, slik at eventuelle tiltak kan baseres på kunnskapssinnhenting som her foreslås.

Dette medlem vil også vise til den dramatiske situasjonen rundt vold og trusler mot lærere i skolen, og frykter at voldssituasjonen i norsk skole kan være en av medårsakene til at lærere slutter i yrket eller at unge folk velger bort lærerutdanningen. Dette medlem vil i denne sammenheng vise til Representantforslag 144 S (2022–2023) om å bekjempe vold og trusler i norsk skole, som nylig ble behandlet i Stortinget.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til fremskrivninger fra SSB for lærertettheten, som kom 15. mars 2023. Her stadfester SSB at dersom det hvert år fremover utdannes like mange lærere som i 2021 og en like stor andel som nå velger å faktisk jobbe som lærere, fortsetter å jobbe som lærere, vil man klare å øke dagens lærertetthet. SSB vektlegger likevel i sine fremskrivninger at det forutsetter at det utdannes like mange lærere som i 2021, og at det fremdeles er en risiko for at det i 2040 vil være lærermangel i de kommunene som har stor lærermangel i dag.

Disse medlemmer er svært bekymret over søkertallene fra Samordna opptak, som viser en betydelig nedgang i søkertallene til lærerutdanning for både 2022 og 2023. I 2022 så vi en kraftig nedgang i førstevalgssøkere til lærerutdanningene på 11,4 pst. Denne nedgangen har forsterket seg i 2023, til en dramatisk nedgang på 21,9 pst. færre søkere som ønsker å starte på lærerutdan-

ning. Når SSBs fremskrivninger for lærertettheten vektlegger at vi må opprettholde 2021-nivået på antallet vi utdanner til å bli lærere, står vi overfor en alvorlig lærerkrise i årene fremover.

Disse medlemmer ønsker å fremheve at det er svært alvorlig for norske elever å stå uten nok lærere. Elever som trenger ekstra oppfølging gjennom spesialundervisning, får ikke den nødvendige oppfølgingen på grunn av mangel på tilgang til kompetanse i skolen. Vi har et sterkt behov både for flere lærere og for å styrke laget rundt læreren, slik at elever faktisk får den spesialundervisningen de har krav på.

Disse medlemmer viser videre til at stadig flere unge opplever økt press, stress, ensomhet og dårligere mental helse. Det er også rapportert en massiv økning av henvisninger de siste årene til barne- og ungdomspsykiatrien. Skolen er den viktigste arenaen for å møte barn og unge. Lærerne ønsker å kunne se hver enkelt elev og hjelpe elevene med det de trenger hjelp til, men lærerne gir tilbakemelding om at ressursene blir smurt tynt utover, og at det hender at de kommer til kort. For å svare på de kritiske endringene hos elevene er det helt avgjørende at laget rundt læreren styrkes.

Disse medlemmer ønsker derfor å fremme ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage, og disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere gutter til lærerutdanningene, herunder særlig minoritetsspråklige gutter, eksempelvis pilotering av rollemodellordninger og hospiteringsordninger som lar gutter i skolen bli kjent med yrkene. Tiltakene må følges opp med forskning og evaluering.»

«Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger og ordningen med utdanningsstipend for allerede ansatte, gjennom PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning, til også å gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn.»

«Stortinget ber regjeringen etablere en ny ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen, kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen, når nåværende ordning går ut i 2025.»

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.»

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet legge til rette for ordninger med fast ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både

med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i dialog med arbeidslivets parter forskriftsfeste ordningen med veiledning for nyansatte lærere i barnehage og på alle trinn i grunnskole og videregående skole innen utgangen av våren 2024.»

«Stortinget ber regjeringen lage en oppgavedelingsveileder for skolen, slik at man tydeliggjør de ulike yrkesgruppenes ansvarsområder i skolen, i samarbeid med de relevante partene i skolen.»

«Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen for å gi lærere tid til kontaktlæreroppgradningen i tillegg til sine andre undervisningsoppgaver.»

«Stortinget ber regjeringen sammen med utdanningsinstitusjonene og lærerorganisasjonene utrede og komme tilbake med en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, inkludert å legge bedre til rette for å tilby lærerutdanning utenfor studiestedene for ansatte og søkere som vil kvalifisere seg.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen igangsette kunnskapsinnhenting som inkluderer:

- en utredning av årsaker til at lærerutdannede, med et særlig fokus på nyutdannede lærere, forlater læreryrket.
- en risikoanalyse av lærermangelen, som vurderer konsekvenser av den omfattende bruken av ansatte i undervisningsstilling uten lærerutdanning og bruken av ufaglærte i barnehagen.
- en utredning av lærernes fysiske og psykososiale arbeidsforhold og arbeidsbelastning i skoleverket.

Basert på resultatene av kunnskapsinnhentingens bes regjeringen legge fram tiltak for å holde på lærerne i skoleverket, forbedre lærernes arbeidshverdag og styrke hele laget i skolen med relevant kompetanse.»

Komiteens medlem fra Venstre deler bekymringen for de lave søkertallene til lærerutdanningen, og fremmet derfor allerede i fjor forslag med syv tiltak for å styrke rekrutteringen til læreryrket og beholde flere lærere i yrket, jf. Dokument 8:21 S (2022–2023) om å ta læreryrket framover og Innst. 158 S (2022–

2023). Dette medlem viser til denne saken og behandlingen av den.

Dette medlem mener de nye tallene gjør at regjeringen bør komme til Stortinget med en helhetlig politikk for rekruttering til lærerutdanningene og for å beholde flere lærere i skolen. Regjeringen bør se til den kunnskapen vi allerede har om hva som fungerer og ikke fungerer for å rekruttere flere studenter til lærerutdanningene og for at flere lærere skal velge å jobbe i skolen, blant annet den systematiske kunnskapsoversikten som Universitetet i Stavanger gjennomførte for Høgskulen på Vestlandet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet i 2022. Videre bør regjeringen vurdere effekten og konsekvensene av de forslagene som er fremmet på Stortinget, og følge opp NOU 2022:13 Med videre betydning — Et helhetlig system for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole, om karriereveier og veiledning.

Dette medlem mener samtidig det er noen tiltak som regjeringen bør sette i gang med tidlig, og støtter derfor forslagene 1, 2, 4, 6 og 10 i det opprinnelige forslaget.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen igangsette kunnskapsinnhenting som inkluderer:

- en utredning av årsaker til at lærerutdannede, med et særlig fokus på nyutdannede lærere, forlater læreryrket.
- en risikoanalyse av lærermangelen, som vurderer konsekvenser av den omfattende bruken av ansatte i undervisningsstilling uten lærerutdanning og bruken av ufaglærte i barnehagen.
- en utredning av lærernes fysiske og psykososiale arbeidsforhold og arbeidsbelastning i skoleverket.

Basert på resultatene av kunnskapsinnhentingene bes regjeringen legge fram tiltak for å holde på lærerne i skoleverket, forbedre lærernes arbeidshverdag og styrke hele laget i skolen med relevant kompetanse.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen i dialog med arbeidslivets parter forskriftsfeste ordningen med veiledning for nyansatte lærere i barnehage og på alle trinn i grunnskole og videregående skole innen utgangen av våren 2024.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen lage en oppgavedelingsveileder for skolen, slik at man tydeliggjør de ulike yrkesgruppenes ansvarsområder i skolen, i samarbeid med de relevante partene i skolen.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen for å gi lærere tid til kontaktlæreroppgradningen i tillegg til sine andre undervisningsoppgaver.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen sammen med utdanningsinstitusjonene og lærerorganisasjonene utrede og komme tilbake med en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, inkludert å legge bedre til rette for å tilby lærerutdanninger utenfor studiestedene for ansatte og søkere som vil kvalifisere seg.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere gutter til lærerutdanningene, herunder særlig minoritetsspråklige gutter, eksempelvis pilotering av rollemodellordninger og hospiteringsordninger som lar gutter i skolen bli kjent med yrkene. Tiltakene må følges opp med forskning og evaluering.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger og ordningen med utdanningsstipend for allerede ansatte, gjennom PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning, til også å gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen etablere en ny ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen, kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen, når nåværende ordning går ut i 2025.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet legge til rette for ordninger med fast ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet

personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Stortinget ber regjeringen lage en strategi for økt rekruttering av lærere og komme tilbake til Stortinget på egnet måte om strategien. Strategien må sees i sammenheng med ordningene for veiledning av nyutdannede, etter- og videreutdanningstilbudet, nye karriereveier for lærere i skolen og den varslede profesjonsmeldingen.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 16. mai 2023

Hege Bae Nyholt

leder

Sigurd Myrvoll

ordfører

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

Kunnskapsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
23/2161-

Dato
26. april 2023

Representantforslag 211 S (2022-2023) om ti grep for å rekruttere og beholde flere lærere og ansatte i skole og barnehage

Jeg viser til brev datert 21. april 2023 fra Stortinget med representantforslag om ti grep for å rekruttere og beholde lærere og ansatte i skole og barnehage. Jeg er bedt om å kommentere med frist 26. april 2023.

Det viktigste for barn og unges læring, mestring og trivsel er at de møter kvalifiserte lærere. Det er av stor betydningen at flere velger dette viktige yrket, både for det enkelte barn, lokalsamfunn og for hele landet, og for at vi skal kunne møte framtidens kompetansebehov. Jeg tar derfor på største alvor at det er en stor nedgang i årets søkertall til lærerutdanningene. Vi må stå sammen om å få bedre kunnskap om hvorfor færre søker seg til lærerutdanningene og vi må stå sammen om å gjøre en innsats for at barn og unge i hele landet møter kvalifiserte lærere hver dag.

Alle forslag er velkomne i arbeidet med å rekruttere og beholde flere lærere og andre ansatte i barnehage og skole, samtidig må vi basere innsatsen på forskning og pågående arbeid. Vi bør ikke hoppe på raske løsninger og forskuttere høringer og annet pågående arbeid nå, men fortsette en varig og samlet innsats for å gjøre det attraktivt å velge læreryrket og for at flere blir i yrket gjennom arbeidslivet.

Regjeringen har i dag en bred tilnærming med flere virkemidler for å rekruttere, utvikle og beholde lærere. Vi har tiltak for å rekruttere til lærerutdanningene og ordninger for å gi de som er ansatt i barnehager og skoler som mangler utdanning, mulighet til å starte på eller fullføre en utdanning. Samtidig er viktigste over tid at barnehager og skoler er gode steder å jobbe. Jeg er derfor opptatt av at ledere og lærere har gode rammer for sin yrkesutøvelse, gjennom for eksempel tillit, mulighet for faglig utvikling og gode rammeplaner, læreplaner og regelverk.

Regjeringen jobber også kontinuerlig med å videreutvikle lærerutdanningene, både kvaliteten på utdanningene og med å gjøre dem mer fleksible. Departementet har akkurat sendt ut en høring om forenkling av rammeplanene i lærerutdanningene og vi arbeider med en stortingsmelding om profesjonsutdanningene.

Før jeg uttaler meg mer konkret på forslagene til representantene, vil jeg kommentere noe av det som trekkes fram i bakgrunnen. Selv om jeg tar dagens situasjon alvorlig, både med nedgangen i søkningen til lærerutdanningene og at det er regioner som opplever vedvarende utfordringer med å rekruttere lærere til barnehage og skole, vil jeg oppfordre til varsomhet med hvordan vi omtaler lærermangelen og hvordan vi bruker statistikkildene som belyser ulike sider ved lærersituasjonen i barnehager og skoler.

Det finnes flere kilder til statistikk om ansatte i barnehage. Tallene som representantene viser til gjelder antallet ansatte, noe som innebærer at ansatte som jobber deltid gis like stor vekt som ansatte i full stilling. Hvis man tar utgangspunkt i årsverk i barnehagene, blir andelen ansatte med relevant utdanning en god del høyere. I Utdanningsdirektoratets BASIL-statistikk utgjorde andelen årsverk med barnehagelærerutdanning eller utdanning som barne- og ungdomsarbeider i ordinære barnehager 66 prosent i 2022. Blant gruppen med øvrige ansatte inngår det også ansatte som har andre utdanninger som er relevant for barnehagen.

Ifølge Utdanningsdirektoratets GSI-tall er det nærmere 96 prosent av de planlagte årsverkene per 1. oktober i grunnskolen som oppfyller kompetansekravene for tilsetning i undervisningsstilling. Det er imidlertid variasjoner mellom fylkene. I statistikken til SSB, som representantene referer til, er det 17 prosent av undervisningspersonalet som ikke har lærerutdanning blant de som underviser på tidspunktet for SSBs datainnhenting. Mange av disse har en annen pedagogisk utdanning eller annen høyere utdanning. Det er flere årsaker til at det er forskjell mellom lærerstatistikkene og vi må være bevisste på hvordan vi bruker denne kunnskapen.

Jeg vil også nyansere om omfanget av lærerutdannede som ikke jobber i skolesektoren. SSB viser at av de totalt 180 456 sysselsatte med lærerutdanning i Norge, jobber nær 4 av 5 lærerutdannede i barnehage- og skolesektoren eller i andre sektorer der lærerutdanningen er direkte relevant (2022). Dette varierer etter hvilken lærerutdanning de har, og det er lavest andel blant de som har fag- og yrkeslærerutdanning og praktisk -pedagogisk utdanning. Disse lærerutdanningene krever en utdanning eller kvalifikasjon i tillegg som gjerne er rettet mot andre yrker og næringer enn undervisning. Dette kan være med å forklare at lærerutdannede ikke jobber i barnehage- og skolesektoren. Jeg vil uansett jobbe for at de som har en lærerutdanning jobber i barnehager og skoler.

I det følgende vil jeg kommentere hvert av forslagene fra representantene. Jeg har innhentet innspill fra forsknings- og høyere utdanningsministeren. Flere av forslagene til representantene går inn på forhold som partene forhandler om, og jeg vil være tilbakeholden med å kommentere disse. Dette gjelder blant annet forslag 4 der Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen og forslag 8 der Stortinget ber regjeringen om å ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i dialog med arbeidslivets parter forskriftsfeste ordningen med veiledning for nyansatte lærere i barnehage og på alle trinn i grunnskole og videregående skole innen utgangen av våren 2024.

Kommentar:

Det har vært nedsatt en arbeidsgruppe med partene for å vurdere og foreslå endringer i dokumentet *Prinsipper og forpliktelser for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere*, og om det er andre tiltak som bør settes i verk som en del av de nasjonale rammene for veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere i barnehage og skole. NOU 2022: 13 *Med videre betydning* som nettopp har vært på høring, foreslår å innføre et introduksjonsår for nyutdannede lærere. Jeg vil ha dialog med partene om videre oppfølging av veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere i lys av forslaget om introduksjonsår i NOUen og høringen av denne.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen lage en oppgavedelingsveileder for skolen, slik at man tydeliggjør de ulike yrkesgruppenes ansvarsområder i skolen, i samarbeid med de relevante partene i skolen.

Kommentar:

Departementet er i gang med å vurdere hvordan vi kan styrke laget rundt barna og elevene tråd med Hurdalsplattformen og anmodningsvedtaket fra Stortinget om en strategi for å styrke laget rundt. I dette arbeidet vil vi sammen med partene vurdere aktuelle tiltak for å styrke laget rundt barn og elever, herunder hvordan vi kan bidra til å øke kunnskapen om ulike yrkesgruppers roller og ansvar og hva de kan bidra med i arbeidet med å gi alle barn og elever et godt pedagogisk tilbud, der de trives, mestrer og lærer. I dette arbeidet mener jeg det blir viktig å ivareta kommunenes fleksibilitet og handlingsrom, slik at tilbudet kan tilpasses lokale variasjoner og behov.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen gjennomføre målrettede tiltak for å rekruttere flere gutter til lærerutdanningene, herunder særlig minoritetsspråklige gutter, eksempelvis pilotering av rollemodellordninger og hospiteringsordninger som lar gutter i skolen bli kjent med yrkene. Tiltakene må følges opp med forskning og evaluering.

Kommentar:

Som nevnt innledningsvis har regjeringen en bred tilnærming for å bidra til at barn og unge i hele landet møter kvalifiserte lærere hver dag. Arbeidet innebærer flere virkemidler som hver for seg og sammen skal bidra til å gjøre det attraktivt å velge læreryrket og til at flere blir i yrket. Regjeringen finansierer blant annet et nasjonalt rekrutteringsprosjekt som skal bidra til å bedre rekrutteringen til lærerutdanning og læreryrket, styrke en mangfoldig rekruttering og bidra til en positiv omtale av læreryrket. Ett av tiltakene er å kurse mannlige lærerstudenter til å være rollemodeller i møte med mulige søkere til lærerutdanningene, blant annet gjennom skolebesøk. Prosjektet har en kunnskapsbasert tilnærming og i 2022 innhentet prosjektet kunnskap om læreryrkets status og om rekruttering til lærerutdanning. I tillegg arbeider

prosjektet med informasjonsvirksomhet i sosiale medier og riksdekkende medier. Rekrutteringsprosjektet koordineres av Høgskulen på Vestlandet, som involverer andre universiteter og høyskoler, Utdanningsforbundet, Pedagogstudentene og KS. Prosjektet har mottatt årlige tildelinger på 5–6 millioner kroner, og har mottatt totalt 22 mill. kroner siden 2019. Kunnskapsdepartementet vil i dialog med prosjektledelsen diskutere hvordan det nasjonale rekrutteringsprosjektet kan videreutvikles.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen styrke kontaktlærerressursen for å gi lærere tid til kontaktlæreroppgaven i tillegg til sine andre undervisningsoppgaver.

Kommentar:

Kontaktlærerressursen en del av arbeidstidsavtalen for lærere. Den inngår i forhandlingene mellom partene i skolesektoren.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utvide ordningen med rekrutteringsstipend for å kvalifisere søkere til undervisningsstillinger og ordningen med utdanningsstipend for allerede ansatte, gjennom PPU, PPU-Y eller yrkesfaglærerutdanning, til også å gjelde for grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og grunnskolelærerutdanning for 5.–10. trinn.

Kommentar:

I dagens ordning med utdannings- og rekrutteringsstipend kan skoleeiere søke om utdanningsstipend for ansatte slik at de kan ta PPU, PPU-Y, yrkesfaglærerutdanning og for lærere som skal fullføre tidligere påbegynt lærerutdanning. Skoleeier kan også søke om rekrutteringsstipend til personer som ikke er ansatt i skolen, men som de ønsker å rekruttere. De siste årene har det vært nok midler i ordningen til å innvilge alle søknadene om utdannings- og rekrutteringsstipend. Jeg vil vurdere om disse tiltakene bør styrkes eller tilpasses bedre mot regioner eller lærerutdanninger som har særskilte rekrutteringsutfordringer, se kommentar på forslag 6 og 7.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen sammen med utdanningsinstitusjonene og lærerorganisasjonene utrede og komme tilbake med en plan for å øke opptaket til lærerutdanningene, inkludert å legge bedre til rette for å tilby lærerutdanninger utenfor studiestedene for ansatte og søkere som vil kvalifisere seg.

Kommentar:

Regjeringen har allerede endret karakterkravet til lærerutdanningene som gjør at flere kan komme inn på utdanningene, og vi følger nå opp høringen av NOU 2022:17 *Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskoler*. Vi har flere innsatser for å rekruttere til lærerutdanning og læreryrket, blant annet ordninger for sletting av studielån, forsøksordningen for ferdigstilling av påbegynt lærerutdanning, arbeidsplassbasert barnehagelærerutdanning og utdannings- og rekrutteringsstipend. Kunnskapsdepartementet finansierer også et nasjonalt rekrutteringsprosjekt som skal bidra til bedre rekruttering til lærerutdanning og læreryrket, se svar på forslag 3.

Dagens søkertall til lærerutdanningene tyder på at den nasjonale, regionale og lokale innsatsen for å rekruttere, utvikle og beholde lærere må forsterkes. Jeg vil gå gjennom hvilke nasjonale tiltak vi kan styrke og vurdere om vi skal tilpasse tiltakene bedre mot regioner og lærerutdanninger som har særskilte rekrutteringsutfordringer. Arbeidet med å rekruttere og beholde lærere er allerede sentralt i dialogen med partene og andre aktører, blant annet i Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling og Nasjonalt forum for barnehagekvalitet. Jeg vil fortsette å forsterke det gode samarbeidet jeg har med partene. Ministeren for forskning og høyere utdanning og jeg har invitert de mest sentrale aktørene til et møte 15. mai, der vi skal diskutere rekrutteringssituasjonen og mulige årsaker til at færre søker seg til lærerutdanningene, men viktigst, hva vi sammen kan gjøre for å få flere lærere over hele landet, både på kort og lang sikt.

Regjeringen har prioritert om lag 150 mill. kroner i statsbudsjettet for 2023 til fleksibel og desentralisert utdanning. Lærerutdanningene er blant fagområdene som Kunnskapsdepartementet har prioritert særskilt. Midlene har blant annet bidratt til at Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet har etablert grunnskolelærerutdanning på Finnsnes. Jeg vil trekke frem at dette studietilbudet i Midt-Troms hadde gode søkertall.

Regjeringen har satt i gang et arbeid for å gjøre styringen av lærerutdanningene mer overordnet. Formålet med å redusere rammeplanstyringen er både å styre mer i det store og mindre i det små, og at de som tilbyr og samarbeider om lærerutdanning skal få større frihet og fleksibilitet til å videreutvikle utdanningene. Kunnskapsdepartementet har nedsatt et hurtigarbeidende rammeplanutvalg som har foreslått forenklinger i forskrifter om rammeplaner for lærerutdanningene. Utvalgets forslag er sendt på høring, og endringer skal etter planen fastsettes i løpet av sommeren. Det er også planlagt for en fase 2 for arbeidet. I denne fasen vil departementet få utredet hva det vil si å styre lærerutdanningene mer overordnet.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen etablere en ny ordning for at personer som dropper ut av de femårige grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen kan kvalifisere seg for ansettelse i skolen, når nåværende ordning går ut i 2025.

Kommentar:

Studenter som av ulike årsaker har droppet ut av femårig grunnskolelærerutdanning, har anledning til å ta kontakt med universitet eller høyskole for informasjon om hvordan de kan fullføre utdanningen sin. Det nåværende forsøket for ferdigstilling av påbegynt lærerutdanning for de som har avlagt mesteparten av en fireårig lærerutdanning, gjør at flere kan fullføre en fireårig GLU 1-7 eller GLU 5-10. Institusjonene som deltar i forsøket skal dele sine erfaringer med andre institusjoner som ønsker å gå inn i forsøket.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til et prosjekt for hele, faste stillinger i skoler og barnehager sammen med partene i arbeidslivet.

Kommentar:

Tall fra SSB viser at andelen lærere i heltidsstillinger har økt siden 2015, både for lærere i grunnskolen og i videregående opplæring. I 2015 hadde 69 prosent av grunnskolelærere heltidsstillinger, mens tilsvarende andel i 2021 var på 72,7. Tilsvarende tall for lærere i videregående opplæring var 71,6 prosent i 2015 og 73,9 i 2021. Regjeringen har tett dialog med partene om tiltak for å styrke lærerprofesjonen og øke andelen kvalifiserte lærere i barnehage og skole.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene i arbeidslivet legge til rette for ordninger med faste ansatte for å dekke vikarbehov i skole og barnehage, både med kvalifisert personell til pedagogstillinger og annet personell til andre stillinger, og komme tilbake til Stortinget med en plan for dette.

Kommentar:

I forslaget til ny opplæringslov som er lagt fram for Stortinget, har regjeringen foreslått en bestemmelse om at kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at skolene har tilgang på vikarer ved vanlig fravær og forventet fravær (§17-7). I omtalen av forslaget har vi også lagt vekt på at dette betyr at kommunen må vurdere hva som er sannsynlig framtidig fravær virksomheten, og legge til rette for at dekke dette fraværet med kvalifiserte vikarer så langt det er mulig. Det er imidlertid store forskjeller i størrelse på både kommuner, fylkeskommuner og skoler, og regjeringen mener det bør være opp til den enkelte kommune, fylkeskommune og skole å etablere ordninger som møter deres konkrete behov, f.eks. gjennom egne stillinger, prosentdeler av stillinger, vikarpooler eller lignende. KS har 26. april behandlet en plan med tiltak for å rekruttere, utvikle og beholde kvalifiserte lærere, der de blant annet omtaler deling av kunnskap om gode modeller for å redusere omfanget av ukvalifiserte ansatte som vikarer. Regjeringen vil ha dialog med partene om behov for samarbeid om dette.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen igangsette kunnskapsinnhenting som inkluderer:

- 1. en utredning av årsaker til at lærerutdannede, med et særlig fokus på nyutdannede lærere, forlater læreryrket.*
- 2. en risikoanalyse av lærermangelen, som vurderer konsekvenser av den omfattende bruken av ansatte i undervisningsstilling uten lærerutdanning og bruken av ufaglærte i barnehagen.*
- 3. en utredning av lærernes fysiske og psykososiale arbeidsforhold og arbeidsbelastning i skoleverket.*

Basert på resultatene av kunnskapsinnhentingene bes regjeringen legge fram tiltak for å holde på lærerne i skoleverket, forbedre lærernes arbeidshverdag og styrke hele laget i skolen med relevant kompetanse.

Kommentar:

Jeg er enig med forslagsstillerne i at tiltak for å rekruttere, utvikle og beholde lærere og andre ansatte som inngår i laget rundt barnet og eleven, må basere seg på et solid og oppdatert kunnskapsgrunnlag. Vi har noe kunnskap om dette allerede, og det er pågående kunnskapsinnhenting på områdene som representantene fremhever i sitt forslag.

Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse vurderer kontinuerlig hvilke områder det er behov for mer kunnskap om og gir oppdrag til relevante aktører. Som vist i kommentaren til forslag 3 har det nasjonale rekrutteringsprosjektet en kunnskapsbasert tilnærming til sitt arbeid og ett av tiltakene er å innhente relevant kunnskap. I tillegg har KS, utdanningsinstitusjoner, lærerorganisasjoner og andre aktører egne forsknings- og utviklingsarbeid som er relevant for arbeidet med å rekruttere og beholde lærere.

Jeg er opptatt av å jobbe kunnskapsbasert og prioritere tiltak som man vet har effekt. Jeg vil derfor vurdere om dagens kunnskapsgrunnlag og pågående kunnskapsinnhenting dekker områdene som representantene framhever og vurdere om det er andre områder det er behov for ytterligere kunnskap om i arbeidet med å rekruttere, utvikle og beholde lærere og andre ansatte i barnehage og skole. Dette vil sammen med annen kunnskap være grunnlag for videre utvikling av dagens arbeid.

Med hilsen

Tonje Brenna

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

